׳קבר הדייג׳ מתקופת הברונזה המאוחרת 2 באכזיב

הנאא אבו־עוקסה

גשמים שירדו במהלך חורף 2003 חשפו קבר בבית הקברות המזרחי של אכזיב, המרוחק כ־700 מ׳ מתל אכזיב, בשטחי קיבוץ גשר הזיו (נ״צ רי״ח 2108/7722; רי״י 1608/2722; איור 1).[1] שנה מאוחר יותר, ושוב בשל ירידת גשמים, נמצאו על פני השטח בקרבת מקום פכית מקורצפת וקנקן.[2] בחורף 2008 נתגלו באותו אזור קערת חלב, קערה ממשפחת בסיס טבעת ופכית מקורצפת.[3]

קברים המתוארכים לתקופת הברונזה המאוחרת 2ב׳ ולתקופה הרומית מוכרים מאזור זה, ונחשפו אף הם בעקבות גשמי חורף (אבו־עוקסה תשנ״ח). קברים אחרים מן התקופה הרומית נחשפו בעת כריית חול באזור (פראוסניץ תשכ״ד: 24; תשל״א; שקד תשנ״ה). בשנות ה־40 למאה הכ׳ נחפרו במרחק מטרים ספורים לכיוון מזרח שני בתי קברות גדולים, שהיו בשימוש מתקופת הברזל (סוף המאה הי״א – תחילת המאה הי׳ לפסה״נ) עד התקופה הפרסית (המאה הה׳ לפסה״נ). אופן חציבת הקברים והממצא בתוכם מעידים על מוצאם הפיניקי של הנקברים ועל קשר הדוק עם קפריסין (Dayagi-Mendels 2002:163–164).

הקבר

נחשף קבר שוחה בעומק כ־1.2 מ׳ מתחת לפני השטח ומתחת לשכבת אדמת חמרה, בתוך חול ים (תכנית 1). עיקר הממצא היה 14 כלי חרס מתקופת הב״מ 2 (איורים 2, 3). הממצאים בקבר היו מסודרים בשני מקבצים בציר מזרח–מערב; השטח ביניהם היה ריק. סביר להניח שבשטח זה הונח שלד הנקבר, אך הוא לא השתמר בשל מליחות הקרקע ואחוזי הלחות הגבוהים.

כמה מן הכלים נמצאו בתוך כלים אחרים: הקערה שבאיור 2:5 נמצאה בתוך הקנקן שבאיור 4:4; הפכית המקורצפת שבאיור 1:6 נמצאה בתוך הקערה שבאיור 4:5; והפכית המקורצפת שבאיור 5:5 — בתוך הקנקן שבאיור 5:6. תופעה זו מוכרת בקברים אחרים בני התקופה, למשל בקבר בגן הפרסי בעכו (Ben-Arieh and Edelstein 1977:2). בתוך אחת מקערות החלב (איור 1:5) נמצא מצבור של משקולות דיג מעופרת (ר׳ שרביט, כרך זה), ומכאן הכינוי ׳קבר הדייג׳.

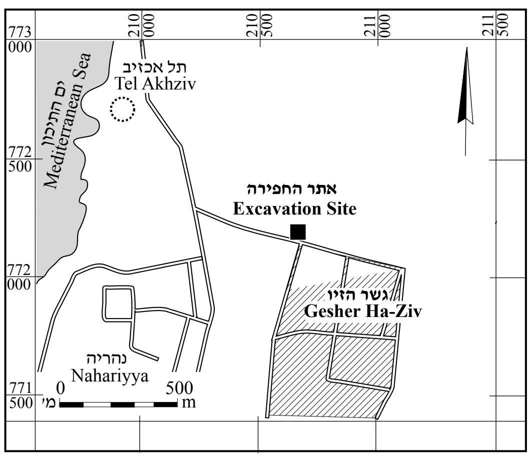

איור 1. מפת איתור.

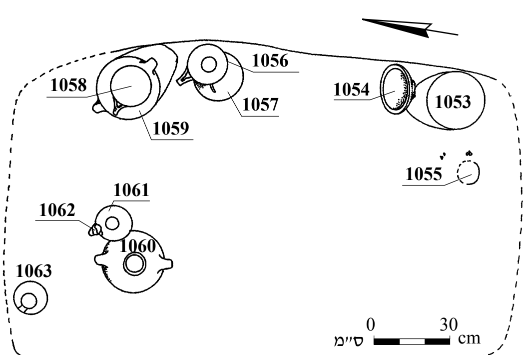

תכנית 1. הקבר.

איור 2. פנים הקבר וממצא הכלים בו.

איור 3. ממצא הכלים בקבר.

הממצא

כלים מקומיים

קערות (איור 1:4, 2).— שתיים מן הקערות עמוקות, ולהן בסיס שטוח. לאחת (איור 1:4) שפה פשוטה, ולאחרת (איור 2:4) שפה הנפתחת כלפי חוץ וזיוּוּי קל בגוף. קערות דומות נמצאו בחצור, שם הן תוארכו לתקופת הב"מ 2 (ידין ואחרים תש"ך:100, לוח 3:CXVII; ידין ואחרים תשכ"א: לוח 2:CCLXI, 7).

קנקנים (איור 3:4–5).— בקבר נמצאו שלושה קנקנים עשויים מטין צהוב, שלהם שפה מעובה כלפי פנים (איור 3:4) או שפה פשוטה הנפתחת כלפי חוץ (איור 4:4). הצוואר צר וקצר, הגוף סגלגל, בסיסם כפתור מעובה, ולהם שתי ידיות על הכתף. מקבילות לקנקנים אלו תוארכו לתקופת הב"מ 2: קנקן דומה לזה שבאיור 3:4 נמצא בתל חצור שכבה I (ידין ואחרים תשי"ט:87; ידין ואחרים תש"ך: לוח 2:CXLIV, 3); מקבילה לקנקן שבאיור 4:4 נמצאה בתל חצור שכבה Iב ובקבר 8144 (ידין ואחרים תש"ך:130–131, לוח 7:CXXXVIII, 8).

לקנקן שבאיור 5:4 גוף סגלגל, המתחדד כלפי הבסיס הגדום. קנקן דומה נמצא בקבר שוחה בקרבת מקום, והוא תוארך לתקופת הב"מ 2 (אבו־עוקסה תשנ"ח:15, איור 16:9). בתל אבו הוואם נמצא קנקן דומה בתוך קבר המתוארך לתקופת הברונזה המאוחרת (ענתי תשי"ז ותשי"ח:86–88, ציור 7:1). קנקן דומה נתגלה גם באפק, שם הוא תוארך למאה הי"ג לפסה"נ (Beck and Kochavi 1985: Fig. 5:2, 3).

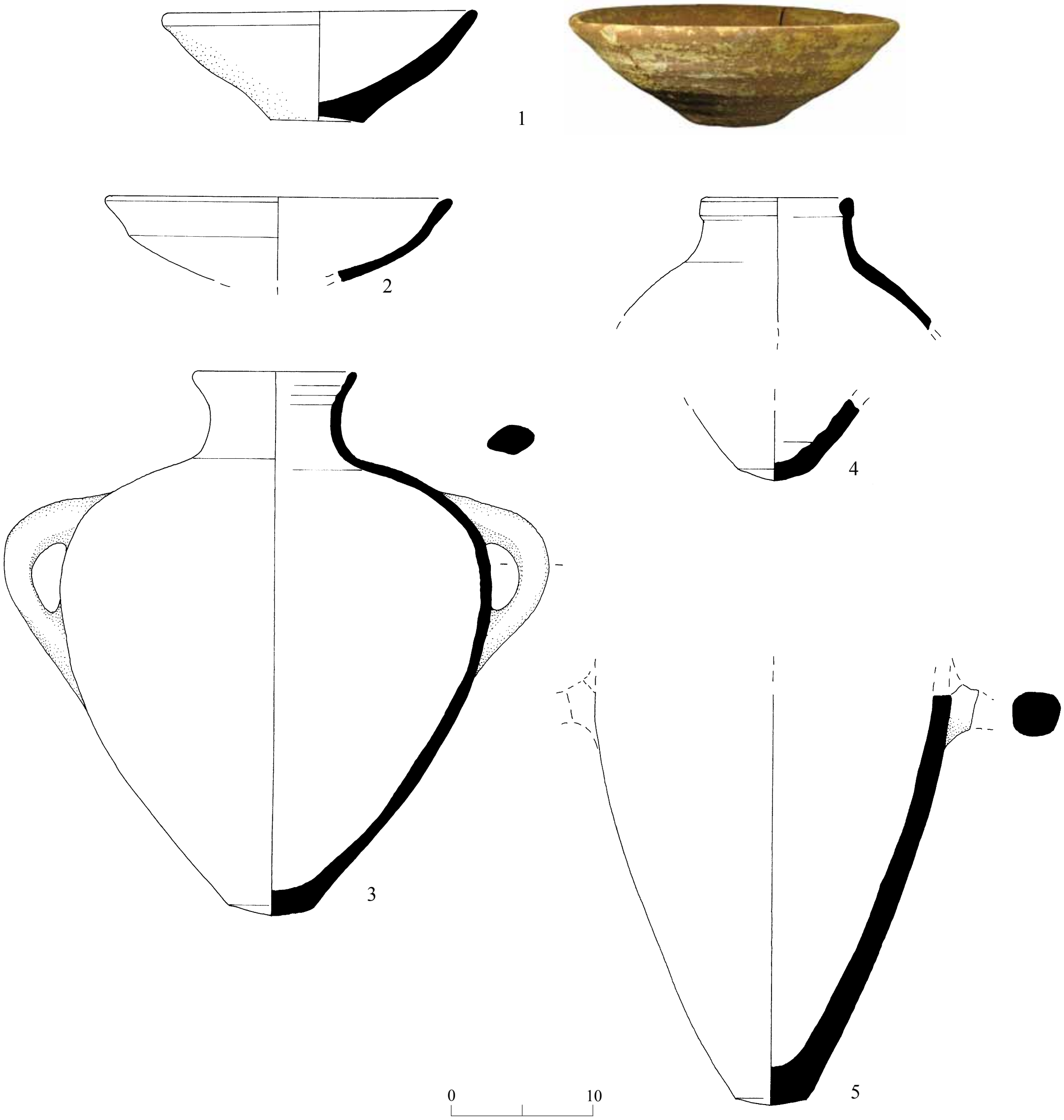

איור 4. כלים מקומיים: קערות וקנקנים.

מס׳	סל	כלי
1	1054	קערה
2	1068	קערה
3	1060	קנקן
4	1059	קנקן
5	1053	קנקן

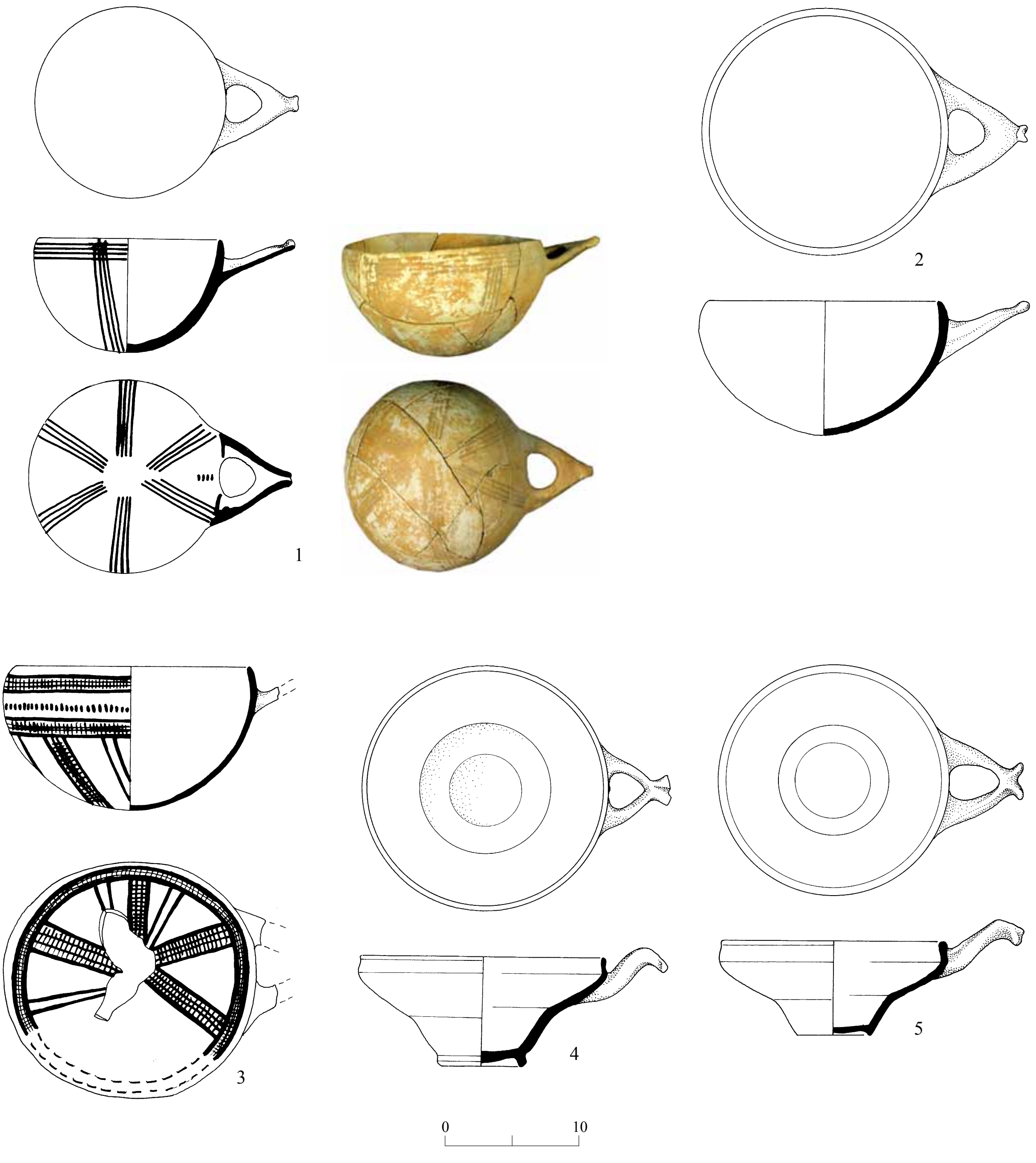

איור 5. כלי ייבוא: קערות.

מס׳	סל	כלי
1	1055	קערת חלב
2	1058	קערת חלב
3	1071	קערת חלב
4	1061	קערת בסיס טבעת II
5	1056	קערת בסיס טבעת II

כלים מיובאים

קערות (איור 5).— הקערות יובאו מקפריסין. שתיים (איור 5:1, 2) הן קערות חלב ממשפחת המחופים לבן 2 (White Slip ware II). קערה מס׳ 1 מעוטרת בפסים אופקיים ואנכיים בצבע חום כהה, והיא שייכת לטיפוס המאוחר של הקערות, שבו דגם הסולם מנוון והופך לקווים (עמירן תשל״א: לוח 53:1; Popham 1972:456, Fig. LXXXVI:2, 3). לקערה זו מקבילות רבות, למשל בתל נאמי, שם היא מתוארכת למאה הי״ג – ראשית המאה הי״ב לפסה״נ (Artzy 2006:55, Fig. 7:9); אפק, מן המאה הי״ג לפסה״נ (Beck and Kochavi 1985: Fig. 2:6); תל ג׳ת, קבר 12 (ינאי תשס״ה:20, איור 6:54) וחורבת עוצה שכבות 13–12, המתוארכות אף הן למאות אלו (Smithline 2009:127, Fig. 3.13:2). קערה מס׳ 2 שייכת לטיפוס הפשוט, ללא עיטור.

גם קערת החלב שבאיור 5:3, שנתגלתה במרחק לא רב מחוץ לקבר, שייכת לטיפוס המחופה לבן 2. הקערה מעוטרת בשני פסים אופקיים של דגם סולם, וביניהם קווים קצרים בצבע חום כהה ליד השפה, שמהם משוכים פסים אנכיים למרכז הקערה. חלק מהפסים הללו מעוטרים בדגם סולם. קערות דומות נמצאו בתל אבו הוואם (ענתי תשי״ז ותשי״ח: איור 6; Artzy 2006:55, Fig. 7:2) ובגן הפרסי שליד עכו (Ben-Arieh and Edelstein 1977:18, Fig. 12:12, 14, 15).

נמצאו גם שתי קערות ממשפחת בסיס הטבעת 2 (Base Ring II; איור 5:4, 5). אלו קערות שכיחות בתקופה זו, וכמותן נמצאו למשל בגן הפרסי ליד עכו (Ben-Arieh and Edelstein 1977:18, Fig. 12:1, 4), בתל נאמי (Artzy 2006:55, Fig. 10:11) ובמגידו שכבה VII (Loud 1948: Pls. 65:24; 69:8, 9).

פכיות מקורצפות (איור 6:1–3).— נמצאו שלוש פכיות עשויות ביד מטין צלהב, מקורצפות בסכין, המתאפיינות בהחדרת הידית לגוף הכלי. גם כלים אלו יובאו מקפריסין (עמירן תשל״א: 216, לוח 55:12). פכיות מטיפוס זה נמצאו באתרים רבים, לדוגמה בתל נאמי (Artzy 2006: Fig. 11:6–8) ובגן הפרסי ליד עכו (Ben-Arieh and Edelstein 1977:17, Fig. 9:2, 3).

פכים ממשפחת בסיס הטבעת (איור 6:5).— פך מס׳ 5 הוא ממשפחת בסיס הטבעת (׳בילביל׳), והוא עשוי מטין חום–אפור, צרוף היטב, שיש לו צליל מתכתי. צבעו של פך זה דומה לצבעם של הפכים שנמצאו בקבר שהתגלה מטרים אחדים משם (אבו־עוקסה תשנ״ח:14–15, איור 14:5–7). מקבילות לו ניתן למצוא למשל בקבר בגן הפרסי ליד עכו (Ben-Arieh and Edelstein 1977:18, Fig. 13:4, 5, 7). לפך מס׳ 6 שפת תלתן, ידית משוכה מן השפה אל גוף הכלי ובסיס מעוגל. כלי דומה נמצא בג׳ת, שם הוא תוארך לתקופתה הב״מ 2ב׳ (Yannai 2000:59, Fig. 10:116). בתל חצור נמצאו כלים דומים, שתוארכו לתקופת הב״מ 2 (ידין ואחרים תשי״ט:99–100, לוח CVIII:5–7).

סיכום

ממצאי החפירה והממצאים שנתגלו באזור בעבר מלמדים כי הגבעה שממזרח לתל אכזיב שימשה בית קברות של היישוב לאורך תקופות ארוכות. שניים מבתי הקברות המתוארכים לתקופת הברזל כבר נחפרו ופורסמו (Dayagi-Mendels 2002), וכך גם הקברים מן התקופה הפרסית (פראוסניץ תשכ״ד:24) וחלק מבית הקברות המזרחי של התקופה הרומית (פראוסניץ תשל״א:9; שקד תשנ״ה:17; אבו־עוקסה תשנ״ח:12–15). הקבר שבמרכזו של דיון זה, לצד הקבר שנחשף לא הרחק בעבר (אבו־עוקסה תשנ״ח:12–15), והכלים שנמצאו בקרבת מקום — אפשר שמקורם בקבר אחר — מצביעים על אזור קבורה ששימש את תושבי המקום בתקופת הברונזה המאוחרת.

כלי החרס המקומיים (איור 4) והמיובאים (איורים 5, 6), שנמצאו בתוך הקבר ולידו, מייצגים טיפוסים מוכרים מתקופת הב״מ 2 בארץ. כלים דומים נמצאו בין השאר בקברים בחצור, במגידו ובחפירות הגן הפרסי ליד עכו. הקבר מתוארך לסוף תקופת הברונזה המאוחרת, סוף המאה הי״ג לפסה״נ, על סמך ההתנוונות בציור על קערת החלב (איור 5:1) והיעדר העיטור על הפך ממשפחת בסיס הטבעת (איור 6:5).

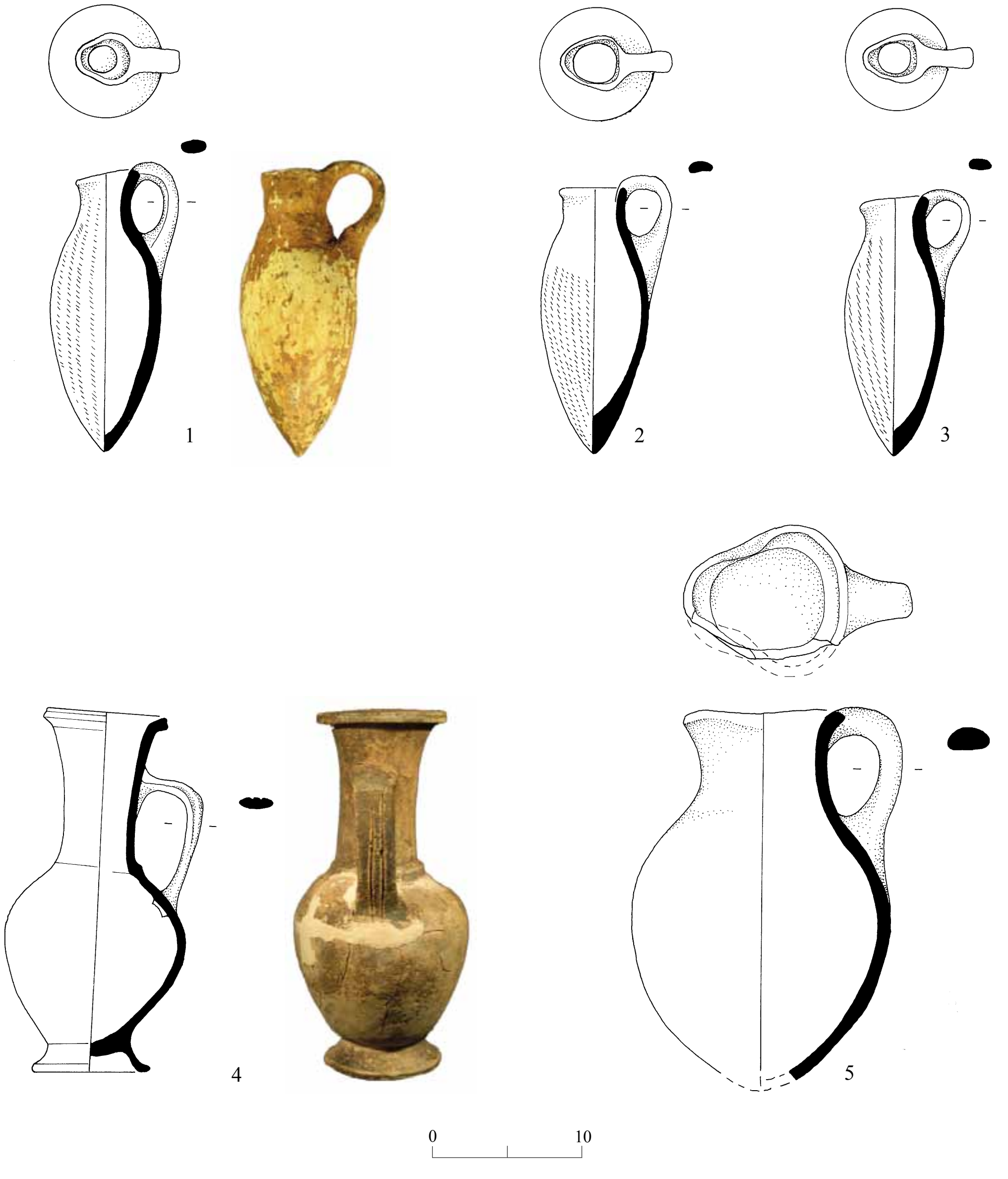

איור 6. כלי ייבוא: פכיות ופכים.

מס׳	סל	כלי
1	1062	פכית מקורצפת
2	1064	פכית מקורצפת
3	1066	פכית מקורצפת
4	1063	פך
5	1057	פך

הערות

[1] את החפירה מטעם רשות העתיקות (A-4055) ניהלה המחברת, וסייעו בה נמרוד גצוב (צילום ומדידות), הווארד סמיטליין (צילום כלי חרס), לאה פורת (רפאות) וחגית טחן (ציור).

[2] תודתי ליואב לרר, מפקח הנפה, שמצא את הכלים והתיר לי לפרסמם כאן.

[3] תודתי למוטי אביעם שמצא כלים אלו ומסרם לרשות העתיקות.

הפניות

אבו־עוקסה ה׳ תשנ״ח. אכזיב, בית הקברות המזרחי. **חדשות ארכיאולוגיות** קח:12–15.

ידין י׳, אהרוני י׳, דונאייבסקי ע׳, דותן ט׳, דותן מ׳, עמירן ר׳ ופרו ז׳ תשכ״א. **חצור** ג־ד: פרשת החפירות בעונות השלישית והרביעית (1957–1958). ירושלים.

ידין י׳, אהרוני י׳, דונאייבסקי ע׳, דותן ט׳, עמירן ר׳ ופרו ז׳ תשי״ט. **חצור** א: פרשת החפירות בעונה הראשונה (1955). ירושלים.

ידין י׳, אהרוני י׳, דונאייבסקי ע׳, דותן ט׳, עמירן ר׳ ופרו ז׳ תש״ך. **חצור** ב: פרשת החפירות בעונה השנייה (1956). ירושלים.

ינאי א׳ תשס״ה. כלי חרס מתקופת הברונזה המאוחרת משני קברים (מס׳ 12, 13) בתל ג׳ת בשרון. **עתיקות** 49:‏*13–*30.

עמירן ר׳ תשל״א. **הקיראמיקה הקדומה של ארץ־ישראל מראשית התקופה הניאוליתית ועד חורבן בית ראשון**. ירושלים.

ענתי ע׳ תשי״ז–תשי״ח. חפירות בבית־הקברות של תל אבו הואם (1952). **עתיקות** ב:80–92.

פראוסניץ מ׳ תשכ״ד. החפירות באכזיב. **חדשות ארכיאולוגיות** ח:22–24.

פראוסניץ מ׳ תשל״א. גשר הזיו (אכזיב). **חדשות ארכיאולוגיות** לו:9.

שקד ע׳ תשנ״ה. אכזיב, בית הקברות המזרחי. **חדשות ארכיאולוגיות** קג:17.

שרביט י׳ כרך זה. משקולות עופרת לרשת דיג מ׳קבר הדייג׳, אכזיב.

Artzy M. 2006. The Carmel Coast during the Second Part of the Late Bronze Age: A Center for Eastern Mediterranean Transshipping. *BASOR* 343:45–64.

Beck P. and Kochavi M. 1985. A Dated Assemblage of the Late 13th Century B.C.E. from the Egyptian Residency at Aphek. *Tel Aviv* 12:29–42.

Ben-Arieh S. and Edelstein G. 1977. *Tombs near the Persian Garden* (*'Atiqot* [*ES*] 12). Jerusalem.

Dayagi-Mendels M. 2002. *The Akhziv Cemeteries: The Ben-Dor Excavations, 1941–1944* (IAA Reports 15). Jerusalem.

Loud G. 1948. *Megiddo* II: *Seasons of 1935–39* (OIP 62). Chicago.

Popham M.R. 1972. White Slip Ware. In P. Åström ed. *The Swedish Cyprus Expedition* IV, 1C: *The Late Cypriot Bronze Age; Architecture and Pottery*. Lund. Pp. 431–471.

Smithline H. 2009. The Late Bronze Age Pottery from Strata 13–12. In N. Getzov, R. Lieberman-Wander, H. Smithline and D. Syon. *Ḥorbat 'Uza. The 1991 Excavations* I: *The Early Periods* (IAA Reports 41). Pp. 121–129.

Yannai E. 2000. A Late Bronze Age Tomb at Jatt. *'Atiqot* 39:49–82.

THE LATE BRONZE AGE II 'FISHERMAN'S GRAVE' FROM AKHZIV

HANAA ABU-'UQSA
(PP. 1*–7*)

During the winter of 2003, heavy rains exposed a grave in the eastern burial ground at Akhziv, located within Kibbutz Gesher Ha-Ziv (map ref. NIG 2108/7722; OIG 1608/2722; Fig. 1). Graves dated to Late Bronze Age IIB and to the Roman period had formerly been exposed in this location during sand extraction carried out nearby, as had other graves of the Roman period. In the 1940s, excavations conducted a few meters to the east revealed two large burial grounds dated to the Iron Age. The way in which the graves were hewn and the accompanying finds testify to the Phoenician origin of those interred in them and to strong Cypriot links.

The excavation revealed a pit grave oriented north–south, with fourteen vessels, arranged in two groups along its eastern and western sides (Plan 1; Figs. 2, 3). Of note was a collection of lead fishing-net weights found inside one of the bowls (see Sharvit, this volume: Fig.1). The area between the two vessel groups was empty, and it is most likely that the skeleton of the deceased was placed here. The bones were not preserved due to the saline soil and the high humidity of the local climate.

The pottery assemblage dates to LB IIB (Figs. 4–6). It includes six bowls—two flat-based bowls, two Base Ring II bowls and two milk-bowls (one of which contained the lead weights)—three burnished juglets, a jug of local provenance and a Base Ring jug, as well as three jars.

CAPTIONS TO ILLUSTRATIONS

Fig. 1. Location map.
Plan 1. Plan of the grave.
Fig. 2. Pottery *in situ*.
Fig. 3. Pottery *in situ*.
Fig. 4. Local pottery: bowls and jars.
Fig. 5. Imported pottery: bowls.
Fig. 6. Imported pottery: jugs and juglets.